

Nederland in recessie

De Nederlandse economie is in het vierde kwartaal van 2011 in een recessie beland. Toch is dit geen reden om bij de pakken neer te gaan zitten. Naar verwachting trekt de economie in de loop van 2012 weer aan.

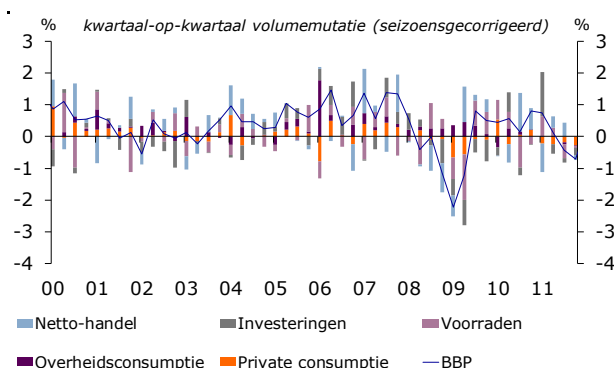
De kogel die iedereen zag aankomen is door de kerk. In het vierde kwartaal van 2011 kromp de omvang van de Nederlandse economie met 0,7% ten opzichte van het kwartaal ervoor. Aangezien de kwartaal-opkwartaal groei in het derde kwartaal ook al negatief was, is Nederland formeel weer in een recessie beland. De krimp in het vierde kwartaal was zichtbaar over vrijwel de hele linie. De particuliere consumptie en bedrijfsinvesteringen droegen negatief bij (respectievelijk -0,3%-punt en -0,2%-punt), evenals de nettohandel (-0,2%-punt). In negatieve zin drukten de overheidsbestedingen weliswaar geen stempel op het groeicijfer, maar in positieve zin droegen zij evenmin bij (figuur 1).

Nederlandse consumenten werden in de tweede helft van 2011 geconfronteerd met lastenverzwaringen, onzekerheid over toekomstige pensioenuitkeringen en een oplopende werkloosheid. Bovendien was het najaar van 2011 getekend door Europese en Nederlandse politieke ontwikkelingen: de Europese schulden crisis hield aan en de Nederlandse overheid moet wellicht extra bezuinigen bovenop de geplande €18 mrd. Al deze factoren hebben hun stempel op het sentiment gedrukt en zorgden ervoor dat consumenten hun hand op de knip hebben gehouden. En zonder koopkracht consumenten hebben bedrijven weinig prikkels om te investeren.

De negatieve kwartaalcijfers zijn echter geen reden om bij de pakken neer te gaan zitten. Door de maatregelen die de ECB heeft getroffen, waaronder *longer term refinancing operations* (LTRO), lijkt de rust op financiële markten weer enigszins wedergekeerd. Ook is de hoop toegenomen dat een deal met private investeerders over de afschrijving van Griekse schulden snel zal worden bereikt. Dit geeft beleidsmakers de tijd om rustig aan oplossingen voor de Europese schulden crisis te werken. In december 2011 is bovendien de stemming onder Europese producenten voor het eerst sinds april 2011 verbeterd.

Hoewel we voor heel 2012 een lichte krimp van de omvang van de Nederlandse economie voorzien, trekt de economie in de loop van dit jaar vermoedelijk aan. Hierbij is duidelijkheid het toverwoord. Duidelijkheid over de diverse dossiers die op het Europese en het Nederlandse front spelen, geeft consumenten

Figuur 1: Nederland in recessie

Bron: CBS, Rabobank

Nederland in recessie

Rabobank

en producenten mogelijk moed. Hopelijk zijn consumenten dan bereid om de touwtjes wat te laten vieren en wederom hun euro's te laten rollen. Dit biedt ondernemers vervolgens perspectief, waardoor zij meer gaan investeren.

Wel of geen extra bezuinigingen?

Voorals gevolg van verslechterde groeivoorzichten ligt het begrotingstekort in 2012 naar verwachting met 4,1% van het BBP ruim 1,5%-punt hoger dan het tekort in de Startnota en overschrijdt daarmee de signaalwaarde. Volgens de eigen begrotingsafspraken dient het kabinet extra bezuinigingsmaatregelen te nemen wanneer het feitelijke tekort de signaalwaarde met meer dan 1% neerwaarts overschrijdt. Bij zijn aantreden in 2010 maakte het kabinet bekend €18 mrd te zullen bezuinigen om de overheidsfinanciën op orde te brengen. Nu, amper twee jaar later blijkt dat onvoldoende te zijn en is Den Haag nieuwe bezuinigingsopties aan het verkennen die nog eens miljarden extra moeten opleveren.

In het huidige economische klimaat moet Nederland echter niet zondermeer bezuiniging op bezuiniging stapelen, omdat de economie en uiteindelijk ook de overheidsfinanciën hiermee niet geholpen worden. Het uitstel van korte termijn bezuinigingen is echter alleen mogelijk wanneer geloofwaardige structurele hervormingen worden doorgevoerd die ook na de huidige kabinetsperiode voor voldoende opbrengsten voor de schatkist zorgen. De bezuinigingsmaatregelen die het kabinet tot nu toe heeft genomen zijn onvoldoende structureel van aard om de lange termijn houdbaarheid van de overheidsfinanciën te garanderen. Het politieke onvermogen om de hete hangijzers op het terrein van de pensioenen, de arbeidsmarkt voor oudere werknemers, de gezondheidszorg en de woningmarkt tijdig aan te pakken kan voor financiële markten en kredietbeoordelaars de voornaamste reden zijn om te gaan twijfelen aan de Nederlandse status als veilige haven in een woelig Europa.

Nederland in recessie

Rabobank

Rabobank Kennis en Economisch Onderzoek

	Tel.	E-mail:
<u>Chef econoom</u>	030 21	
Wim Boonstra	66617	W.W.Boonstra@rn.rabobank.nl
<u>Internationaal Economisch Onderzoek</u>		
Allard Bruinshoofd*	63272	W.A.Bruinshoofd@rn.rabobank.nl
<i>Macro</i>		
Shahin Kamalodin	31106	S.A.Kamalodin@rn.rabobank.nl
Tim Legierse	62677	T.Legierse@rn.rabobank.nl
Michiel Verduijn	30522	M.P.Verduijn@rn.rabobank.nl
<i>Landenrisico</i>		
Erwin Blaauw	62648	E.R.Blaauw@rn.rabobank.nl
Fabian Briegel	64053	F.Briegel@rn.rabobank.nl
Jeroen van IJzerloo*	62406	J.IJzerloo@rn.rabobank.nl
Herwin Loman	31105	H.Loman@rn.rabobank.nl
Reintje Maasdam	31403	R.Maasdam@rn.rabobank.nl
Ashwin Matabadal	61601	A.R.K.Matabadal@rn.rabobank.nl
Reinier Meijer	31568	R.Meijer@rn.rabobank.nl
Anouk Ruhaak	64860	A.N.Ruhaak@rn.rabobank.nl
<u>Nationaal Economisch Onderzoek</u>		
Hans Stegeman*	31407	H.W.Stegeman@rn.rabobank.nl
<i>Macro</i>		
Ruth van de Belt	60143	R.Belt@rn.rabobank.nl
Maarten van der Molen	64214	M.T.Molen@rn.rabobank.nl
Danijela Piljic	31104	D.Piljic@rn.rabobank.nl
Anke Struijs	31408	A.C.A.Struijs@rn.rabobank.nl
Theo Smid	67599	T.H.Smid@rn.rabobank.nl
Paul de Vries	30172	P.Vries@rn.rabobank.nl
<i>Regionaal</i>		
Rogier Aalders	31393	R.Aalders@rn.rabobank.nl
Cynthia Briesen	31411	C.C.Briesen@rn.rabobank.nl
Frits Oevering	64439	F.J.Oevering@rn.rabobank.nl
Anouk Smeltink-Mensen	66404	A.H.H.M.Smeltink@rn.rabobank.nl
Willem van der Velden*	62478	W.Velden@rn.rabobank.nl
<u>Financiële Sector Onderzoek</u>		
Yvette Jorissen	64931	Y.M.Jorissen@rn.rabobank.nl
Dick Scherjon	31405	D.P.Scherjon@rn.rabobank.nl
August Sjauw-Koen-Fa	31406	A.R.Sjauw@rn.rabobank.nl
Nicole Smolders	79108	N.M.P.Smolders@rn.rabobank.nl
Leontine Treur	67084	L.Treur@rn.rabobank.nl
Bouke de Vries*	61195	Y.B.Vries@rn.rabobank.nl

030 21

*Hoofd